

Voor de website van Binnenlands Bestuur schreven we onderstaand stuk over burgerparticipatie.

Participatie moet geen participathie worden

Het woord 'participatiesamenleving' heeft in 2013 voor ophef gezorgd, terwijl participatie door burgers in overheidsbeleid onder verschillende noemers al sinds de jaren '70 in opkomst is. Van inspraak in besluitvormingsprocedures, naar coproducties met de overheid tot informele vormen van burgerinitiatief; participatie vindt op verschillende manieren al decennia plaats in Nederland.

Tegenwoordig wordt de morele bal echter steeds vaker bij de burger gelegd. De overheid en de markt doen er zeker nog toe, maar aan burgers wordt regelmatig met klem gevraagd een actieve rol te spelen in het publieke domein. Argumenten hierbij zijn soms van ideële en ideologische aard, maar vaak spelen bezuinigingen een rol.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft in de Sociale Staat van Nederland de leefsituatie van de bevolking onderzocht. Het SCP concludeert dat participatie van vrijwilligers de laatste jaren is toegenomen. Dit geldt met name voor de zorg over ouderen en zieken (mantelzorg). Ook is een duidelijke toename zichtbaar van vrijwilligerswerk bij 18-34-jarigen.

De trend is dat burgers steeds meer betrokken raken vanuit een 'doe-het-zelf'-houding. Burgers zijn meer ad hoc vrijwilliger en niet meer 'vrijwilliger voor het leven'. Enerzijds zijn burgers bereid om zaken zelf op te pakken en hun verantwoordelijkheid te nemen. Anderzijds staat de burger kritisch tegenover de overheid. Daarbij wordt de overheid niet altijd gezien als de meest geloofwaardige partij.

Burgerparticipatie biedt vooral mogelijkheden om beter aan te sluiten bij vragen en wensen, met name bij actieve burgers, bijvoorbeeld met aparte budgetten waar zij aanspraak op kunnen maken voor nieuwe initiatieven. Maar een gerichte, goed doordachte aanpak is daarbij onontbeerlijk. Burgerparticipatie is in geen geval een eenvoudige en vlotte manier om te bezuinigen.

De burger wil dat de overheid zaken regelt. Er zijn hoge verwachtingen, waarbij juridische middelen niet worden geschuwd als de overheid onvoldoende levert. Participatie van burgers zorgt ervoor dat er verschillen ontstaan tussen groepen burgers. De wijk met een actieve groep burgers heeft een extra speeltuin of een beter onderhouden groenvoorziening dan de omliggende wijken. Dat is lastig uitlegbaar.

Burgerparticipatie vereist daarom een uiterst zorgvuldige benadering. Wederkerigheid speelt een belangrijke rol: u onderhoudt de vijver in uw buurt, wij zorgen voor het gereedschap en halen het groenafval voor u op. Participatie levert dan extra op. Een nadeel is echter dat actieve participatie een korte levensduur heeft. Wanneer de burger zijn interesse verliest zit de gemeente met het onderhoud opgescheept. Het is daarom aan te bevelen om vooral in te zetten op burgerparticipatie bij nieuwe initiatieven.

Communicatie met burgers en afstemming over verwachtingen is inherent verbonden met burgerparticipatie. Door in communicatie aandacht te geven aan saamhorigheid, worden verschillen in behandeling van groepen burgers gelegitimeerd.

Burgerparticipatie zal op de korte termijn geen bezuiniging opleveren. Investeren in de sociale infrastructuur is nodig zodat de gemeente aanspreekpunten heeft en verantwoordelijkheden bij burgers kan neerleggen. Per wijk of groep zal de participatiegraad anders zijn. Ook hier dient in de aanpak rekening mee te worden gehouden.

De taken van de gemeente zullen over het geheel genomen van uitvoerend naar coördinerend en ondersteunend gaan. Daarbij is het belangrijk dat ambtenaren in interactie met groepen burgers tot afspraken komen en bevoegd zijn om dwars door de interne organisatie heen te werken om afspraken na te komen.

En voor diegenen die het bovenstaande niet in hun werkwijze opnemen en slechts omwille van bezuinigingen inzetten op burgerparticipatie, introduceren wij voor 2014 een nieuw woord. Een dergelijke drang noemen wij vanaf nu: 'participathie'. Laten we ervoor waken dat het zover komt!

Menno Spaan, Jannet Wiersma

Haagse Beek organisatieadvies